№ 206 Նոյեմբերի 6 Հաբաթ

1882

ՏԱՍՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

№ 206 Նոյեմբերի 6 Հաբաթ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

„ՄՇԱԿԻ" խմբագրութիւնը դարձեալ խոնարհաբար խնդրում է իր բոլոր բաժանորդներին, որոնք մինչև այժմ վճարած չեն մեզ թէ անցեալ և թէ այս տարվայ բաժանորդագինը, շուտով հասցնեն մեզ իրանց վրա մնացած ապառիկները:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքային ինքնավարութիւն:—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Ախալցխայից: Նամակ Երևանից: Նամակ Ջալալ-Օղլուց: Ներքին լուրեր: —ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Թիւրքիա: Արտաքին լուրեր: — ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Գիւղ:

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

—

Մայրաքաղաքների ռուսաց լրագրութեան մէջ յարուցված է այժմ քաղաքային ինքնավարութեան կազմակերպութեան մասամբ անյարմար լինելու խնդիրը:

Տարիներից ի վեր լսվում են գանգատներ որ գրեթէ բոլոր ռուսաց քաղաքներում ձայնաւորները չեն յաճախում դումայի նիստերին, որ դումաները անտարբեր են դէպի քաղաքի հասարակական գործերը, որ դուման, քաղաքային խորհուրդը, անկախ չէ գործում ուպրավայից, բուն քաղաքային վարչութիւնից, որ քաղաքագլուխը շատ անգամ ուպրավայի, քաղաքային վարչութեան հետ այլ և այլ կապերով կապված լինելով, այս կամ այն կորստաբեր ազդեցութիւնն ունի դումայի վճիռների վրա, որ վերջապէս դուման, կապված լինելով ուպրավայի և նրա ներկայացուչի, քաղաքագլխի հետ, շատ անգամ չէ կարող այլ և այլ զեղծումների դէմ անկախ կերպով գործել, և այլն:

Այդ բոլոր անյարմարութիւններին առաջն առնելու համար ռուսաց լրագրութիւնը առաջարկում է հետևեալը:

Քաղաքային վարչութիւնը բաղկացած է երկու որոշ մարմիններից. դումայից և ուպրավայից: Առաջինը, այն է դուման, ձայնաւորների ընդհանուր ժողովը՝ կարգադրողական (распорядительный) մարմին է, իսկ երկրորդը, ուպրավան, բուն քաղաքային վարչութիւնը, կատարող (исполнительный) մասն է: Բայց քաղաքագլուխը, որ ընտրվում է ձայնաւորներից, նախագահ է ուպրավայի, քաղաքային վարչութեան խորհրդարանի, որ կատարող մարմին է, մի և նոյն ժամանակ, նոյն քաղաքագլուխը նախագահում է և դումայի ընդհանուր ժողովում, որ կարգադրող մարմինն է քաղաքային ինքնավարութեան: Այդպիսով կատարող մասի նախագահը շատ անգամ և շատ հարցերում, որպէս համերաշխ անձն ուպրավայի վճիռների և հայեացքների հետ, կարող է բարոյապէս ճնշում ներգործել դումայի, կարգադրող մարմնի խորհրդածութիւնների և վճիռների վրա:

Այդ տեսակ անյարմարութիւնը պարզ երևում է, մանաւանդ այնպիսի դիպուածներում, երբ յայտնվում են այլ և այլ զեղծումներ: Դիցուք Վլադիկավկասի դումայի քաղաքագլուխը կապեր ունի քաղաքային բանկի դիրեկտորի հետ: Մի և նոյն ժամանակ քաղաքագլուխը լինելով ուպրավայի նախագահ, ճնշում է ներգործում դումայի վրա, նախագահելով դումայի ընդհանուր ժողովներին: Գուցէ դուման վաղուց արդէն նշանակած կը լինէր քաղաքային բանկի վրա ռէվիզիա, վերաքննութիւն, եթէ ունենար իր անկախ դիրքը ուպրավայից, որ ձայնաւորների ընդհանուր ժողովի, դումայի ստորադրեալ մարմին է, լինելով միայն կատարող մաս քաղաքային ինքնավարութեան: Բայց դուման չունի և չէ կարող ունենալ գործունէութեան կատարեալ ազատութիւն, չունի ուպրավայից անկախ դիրք, քանի որ նրա նախագահը, քաղաքագլուխը, մի և նոյն ժամանակ ուպրավայի նախագահ է, որ համերաշխ է ուպրավայի հետ և գուցէ համերաշխ է քաղաքային բանկի վարիչների հետ:

Այդ է պատճառը, որ ռուս լրագիրները այն միտքն են յայտնում, որ հարկաւոր կը լինէր կատարելապէս զատել կատարող մասը քաղաքային ինքնավարութեան, նրա կարգադրող մասից, զատել ուպրավան դումայից, տալ դումային կատարելապէս անկախ դիրք ուպրավայից, միջոց տալ կարգադրող մարմնին իր վճիռները անկախ կերպով կայացնել կատարող մասից:

Դրան հասնելու համար մի միջոց կայ միայն, այն է որ քաղաքագլուխը, որ ընտրվում է ձայնաւորներից, լինի միմիայն քաղաքի կատարող իշխանութեան ներկայացուցիչ և այլ ևս երբէք չը նախագահի դումայի մէջ, այլ նախագահի միմիայն ուպրավայի մէջ, այն ինչ դումայի, ձայնաւորների ընդհանուր ժողովի մէջ, նախագահի հերթով ձայնաւորներից իւրաքանչիւր նիստի համար ընտրված այս կամ այն ձայնաւոր:

Այդպիսով դուման կը ստանայ իր անկախ դիրք, կունենայ գործունէութեան ազատութիւն, այլ ևս կախված չի լինի ուպրավայից և նրա նախագահից, քաղաքագլխից, չի գտնվի շատ հարցերի վճռելում քաղաքագլխի, կատարող մասի ներկայացուցչի ճնշման տակ. և միայն այն ժամանակ դուման կը կարողանայ քաղաքային այլ և այլ զեղծումներին առաջն առնել:

Ինչպէս երևում է լրագիրներից յարուցված այդ հարցը հետզհետէ գրաւում է ռուս հասարակական կարծիքի ուշադրութիւնը:

Գ. Ա.

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

Գ Ի Ւ Ղ

—

Վարելահողերի տիրելու և նրան մշակելու նկարագրութիւնով դեռ չէ վերջանում հողատիրութեան հարցը: Պէտք է անպատճառ յիշվի ևս թէ ինչ կարգ ու կանոն կայ մարգագետինների և արօտատեղերի համար. արդեօք առանձին են բաժանված դրանք գիւղացոց մէջ թէ միասին, և նկարագրել մանրամասնօրէն այդ երկու դիպուածները:

Այս բոլոր հետազօտութեան կարօտ հարցերի վրա պէտք է վերջապէս աւելացնել, թէ ինչպիսի յարաբերութիւններ է հաստատել ժամանակը գիւղացու և կալուածատիրոջ մէջ. օրին. ինչ պայմաններով են գիւղացիք, բացի իրանց հողից, ղարբալով վեր առնում հող, կամ թէ բոլոր գիւղը միասին:

Երբ այս բոլոր հարցերին կը պատասխանվի, իմ կարծիքով, կարող ենք ասել թէ այս ինչ գիւղի հողատիրութիւնը ուսումնասիրած ենք և երբ այսպիսի տեղեկութիւններ կունենանք մի շրջանի մասին, մենք կարող ենք ընդհանրացնել այդ բոլոր տեղեկութիւնները, և այդ ժամանակ մենք մի ընդհանուր գաղափար կը կազմենք այս ինչ շրջանի հողատիրութեան վրա:

Ուսումնասիրելու պրօգրամի երկու կէտերի վրա վերջացրած կը համարեմ խօսքս, եթէ տնային արհեստի վրա աւելացնեմ մի քանի նկատողութիւններ, որոնք տեղի չէին վերև անելու:

Վերև ես յիշեցի, որ Կովկասի տնային արուեստի մասին մենք համարեա ոչինչ չը գիտենք. կան մի քանի հետազօտութիւններ, նրանք էլ շատ թերի են և անհաստատ հիմանց վրա են հաւաքված, այնպէս որ մարդս ցանկութիւն չունի մինչև անգամ նրանց հաւատալու: Երևակայեցէք, ընթերցող, որ ունեցած տնային արուեստի վերաբերեալ տեղեկութիւնները հաւաքված են եասաւլների ձեռամբ. կառավարութիւնը հրամայում է այս ինչ գաւառապետին իր նահանգի տնային արուեստը ուսումնասիրել: Նա նմանապէս հրամայում է պրիստաւներին, իսկ այս վերջինները հրամաններ են ուղարկում գիւղի քահանաների մօտ, մօլլաների մօտ, այսինքն այն մարդկանց, որոնք կարող են մի որ և է բան շարադրել դրված հարցի մասին և տալ եասաւլին, որ նա հասցնի պրիստաւին, որը իր կողմից տանում է գաւառապետին. և այս վերջինը ուղարկում է ուր հարկն է: Այսպիսի տեղեկութիւններ ես բախտ ունեցայ այս օրերս լսել կովկասեան աշխարհագրական ընկերութեան մի նիստում, ուր առաջին անգամն եմ լսում, որ Շուշիի մէջ կայ սպիտակ մահուդի գործարան, որի գոյութեան մասին ոչ ոք շուշեցիներից երևի չը գիտէ. չը գիտէ որովհետև չը կայ այդ գործարանը: Բայց ինչ անես, որ տեղեկութիւնների հաւաքողի երևակայութիւնը կարողանում է հնարել այդպիսի գործարաններ. դա բաւական չէ, մինչև անգամ քանակութիւնը ևս է որոշում: Սրանից յետ էլ ինչպէս հաւատանք միւս տեղեկութիւններին և նրանց վրա հիմնենք որ և է եզրակացութիւն. կարելի է նրանք նոյն ձևով են հաւաքած: Բայց ինչ պահանջել խեղճ քահանայից կամ մօլլայից, որոնք հազիւ գրել կարդալ գիտեն և եասաւլի միջոցով ուղարկած հրամանը կամեցած կը լինեն որ և է կերպ գլխից ռադ անել, ինչպէս ասում են: Այժմ համաձայն կը լինի ընթերցողը, որ այս տեսակ տեղեկութիւններ ունենալով, մենք իրաւունք ունենք ասել թէ ոչինչ չունենք: Ուրեմն պէտք է նորից սկսել և բոլորովին ուրիշ կերպ: Այստեղ, ինչպէս և ուրիշ հարցեր ուսումնասիրելու ժամանակ հարկաւոր է ոչ թէ հրաման կատարել, դա բաւական չէ, այլ անհրաժեշտ է անձնական եռանդ և ցանկութիւն այս ինչ հարցը ուսումնասիրելու համար. ուրեմն հարկաւոր են մարդիկ, որոնք հետաքրքրվում են այս հարցերով: Խօսք այսպիսի հարցով, ինչպէս տնային արհեստը, որի նշանակութեան մասին ժողովրդական կեանքի մէջ վերև ասեցինք, ամէնքս պիտի հետաքրքրվենք և ըստ կարողութեան ուսումնասիրենք: Եթէ ես ուսումնասիրելու լինեմ տնային արուեստը, ծրագիր կը պատրաստէի յիշեալ կէտերի վրա հիմնվելով:

1) Ինչ իրեր են արդիւնագործվում և ինչ քանակութեան:

2) Գործիքների և նրանց մասերի անունները և մանրամասն նկարագրութիւնը:

3) Գործիքները ուրիշ տեղից են բերում, թէ իրանք են շինում. նրանց գները:

4) Գործադրվող հում նիւթի քանակութիւնը և նրա ձեռք բերելու միջոցները և գները:

5) Ինչքան է նստում գիւղացու արհեստաւորի շինածը իր վրա:

6) Ծախելու գները գիւղում կամ քաղաքում:

7) Ինչպէս են ծախվում իրերը. իրանք գիւղացիք են քաղաք տանում, թէ գալիս են գիւղը գնելու:

8) Իրերի այն քանակութիւնը, որ իր տեղումն է գործածվում:

9) 100 ընտանիքից քանիսն են պարապված այս ինչ արուեստով:

10) Տարուայ որ ժամանակն են աշխատում գիւղացի-արհեստաւորները:

11) Արդեօք կան այնպիսի գիւղացիք, որ միայն արհեստով են զբաղված, թողնելով գիւղատնտեսութիւնը:

12) Տնային արուեստի զարգացման և ընկնելու վրա:

13) Ինչին է կարօտ գիւղացի արհեստաւորը:

14) Ինչ միջոցներ կարելի է առաջարկել տնային-արուեստը պահպանելու և զարգացնելու:

Սրանք են այն գլխաւոր կէտերը, որոնց մասին հաւաքած տեղեկութիւնը կը ներկայացնեն տնային արհեստի այժմեան դրութիւնը: Եթէ սրա վրա աւելացնենք և այն տեղեկութիւնները, որոնք կը վերաբերեն այս ինչ արհեստի անցեալին, այն ժամանակ մենք կունենանք գործի անցեալ հանգամանքները և ներկայի դրութիւնը: Ի վերջոյ, աւելորդ չեմ համարում բացատրել թէ ինչ է տնային արուեստ: Սրա բացատրութիւնը շատ դանազան է, բայց մեծամասնութիւնը ընդունած է տնային արհեստ ասելով հասկանալ այնպիսի արհեստներ, որոնցով գիւղացին կամ նրա բոլոր ընտանիքը զբաղված են գիւղատնտեսութիւնից ազատ ժամանակ, այսինքն ձմեռը: Բայց եթէ որ և է արհեստաւոր բոլորովին թողել է գիւղատնտեսութիւնը և պարապվում է այս ինչ արհեստով, որը զարգացած է իր գիւղում, դա չէ նշանակում որ նրա արհեստը տնային արհեստից դուրս է. նրա արհեստը մի և նոյնն է, ինչ որ այլ գիւղացուն, որը միայն ձմեռն է պարապվում նրանով:

Սրանով կը վերջացնեմ խօսքս համայնական հողատիրութեան և տնային արհեստի մասին:

Բայց գիւղացու գլխաւոր պարապմունքը այն է գիւղատնտեսութիւնը մենք թողեցինք առանց ուշադրութեան. մինչդեռ գիւղացու կեանքի և գիւղի տնտեսական դրութիւնը նրանից է կախված, ուրեմն գիւղատնտեսութիւնը, որ այդպէս նշանաւոր տեղ է բռնում, անպատճառ պիտի ուսումնասիրվի: Մանաւանդ որ թէ ռուսաց և թէ հայոց գրականութեան մէջ ունեցած տեղեկութիւնները այնքան քիչ են և ունեցածն էլ այնքան կտոր կտոր, որ այդ տեղեկութիւններով օգտվիլը անկարելի է. երբ նայում ես համարեա ոչինչ չես գտնում: Ուրեմն գիւղատնտեսութեան ուսումնասիրութիւնը աւելի անհրաժեշտ է դառնում, երբ նրա մասին ոչինչ չունենք: Ճշմարիտ որ գիւղատնտեսութիւնը ուսումնասիրելու համար հարկաւոր են մասնագիտական տեղեկութիւններ. միայն մասնագէտները և գիւղատնտեսութեան մէջ գտնված մարդիկ կարող են այնպէս տեղեկութիւններ տալ, որոնք կը նկարագրեն գիւղատնտեսութեան այժմեան դրութիւնը: Նրա զարգացման և ընկնելու պատճառները որոնել որ և է գիւղական ուսուցչի համար դա շատ դժուար, համարեա անիրագործելի կը լինի: Ես այս ամառ, երբ լեռնային տնտեսութեան մասին տեղեկութիւններ էի հաւաքում, այնպիսի դժուարութիւնների էի հանդիպում որ և է հարց պարզելու համար, որ հարկադրված էի դանազան ճանապարհներով կամեցած հարցին

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

—

Հոկտեմբերի 18-ին

Քանի որ երեսփոխան վանցեանի և հասարակութիւնից ընտրված հաշուետուների մէջ ոչ մի համաձայնութիւն չը կայացաւ՝ հոգևոր իշխանութեան կողմից քննիչ նշանակվեցաւ արժ. Դաւիթ աւագ քահանայ Եարալեանցը: Քննիչ հայրը հասաւ Ախալցխայ տարւոյս ապրիլ ամսի 10-ին, և տեսնելով որ մէջտեղումը ոչինչ չը կար քննելու՝ գիջանելով թէ վանցեանի՝ և թէ հաշուետուների թախանձանքին, երկու ամիս ժամանակ նշանակեց, ստորագրութիւն առնելով վանցեանից, որ այդ երկու ամսվայ ընթացքում պատրաստէ հաշիւները և ինքը վերադարձաւ Քութայիս, յունիս ամսի 12-ին նորից Ախալցխա գալու պայմանով: Տէր հօր գնալու ժամանակ հաշուետուները յայտնեցին, որ վանցեանը չէ թէ երկու ամսում՝ այլ երկու տարում էլ չը պիտի կարողանայ նոր ի նորոյ հաշիւներ ստեղծել. տէր հայրը պատասխանեց, որ հարկաւոր է սպասել մինչև ժամանակի լրանալը, և եթէ վանցեան յունիս ամսի 12-ին հաշիւները չը ներկայացնէ՝ այն ժամանակ նա ստիպված կը լինի կամ վանցեանին դատաստանի ենթարկել, և կամ պահանջել եկեղեցական եկամուտները 77 և 78 թուականների մատեանների համաձայն: Ժամանակը լրացաւ, մի քանի երկու ամիսներ էլ անցկացան, վանցեանը ոչ մի հաշիւ չը ներկայացրեց, քննիչ հայրն էլ ոչ Ախալցխա եկաւ՝ և ոչ էլ մի կարգադրութիւն արաւ, այն ինչ ճանապարհածախսը կանխիկ էր ստացել:

Հաշուետուները յուսահատված, չիմանալով ինչպէս վերջ տալ այս աղետալի գործին՝ որի համար մի տարուց աւելի է որ չարչարվում են, ամսոյս 6-ին հաւաքվեցան սրբազան Սադինեանցի մօտ և ստիպեցին հեռագրով հրաւիրել քննիչ Եարալեանցին Ախալցխա: Սրբազանի համար թէև ծանր էր հաշուետուների արդար պահանջը իրագործել (որովհետև սովորութիւն չունի այսպիսի գործերի մէջ խառնվելու) բայց յորդորվելով իր կնիքի մի բարեկամից, որ ներկայ էր այդ ժամանակ, հրամայեց քարտուղարին հեռագիրը ուղարկել: Դժբաղդաբար այս անգամ էլ քննիչ հայրը ոչ եկաւ, ոչ էլ հեռագրին պատասխանեց... մի գուցէ Ախալցխայի եկեղեցական գումարները կորցրել են իրանց զօրութիւնը: Մենք կարծում էինք թէ այս չնչին խրողութիւնը պէտք էր գաղտնիք մնար առաջնորդարանում, բայց չար սատանան, չեմ իմանում ինչ տեղից լսելով, իսկոյն իմաց է անում երեսփոխանին հեռագրի պարունակութիւնը, և խորհուրդ է տալիս իր գլխի ճարը տեսնել: Եւ ահա հետևեալ օրը վանցեանը ներկայանում է հոգևոր կառավարութեանը, երեխայի նման լաց է լինում, և խոստովանում է, որ ինքը մինչև մահ չը պիտի կարողանայ հաշիւ տալ. և ներկայացնում է մի բժշկական վկայական, որով ցոյց է տալիս թէ ինքը ենթակայ լինելով երեք թէ չորս տեսակ հիւանդութիւնների՝ չէ կարողանում որ և իցէ գործով պարապել: Սրբազան Սադինեանցի գութը շարժելով մխիթարում է վանցեանին հանգիստ մնալ և չը յուսահատվել. և ճանապարհ է դցում, խոստանալով իր ջերմ պաշտպանութիւնը ամեն կէտում: Վանցեանի սովորութիւնն է եղած նեղը մնացած ժամանակ դիմել բժիշկների օգնութեանը. մի տարուայ մէջ նա երեք վկայական ներկայացրեց. բայց մենք զարմանում ենք թէ ինչպէս պ. վանցեանը կարողանում է ամբողջ գիշերը կլուբում ժամանակ անցկացնել, իսկ հաշիւ տալու համար հիւանդ է...:

Այս այսպէս լինելուց յետոյ, էլ խօսք կուզի որ վանցեանը պէտք է խապաւ իրան սեփականացնէ եկեղեցական եկամուտները և ծաղրէ թէ հոգևոր իշխանութեան հրամանները և թէ հասարակութեան խրատունքները, չակնածելով ոչ օրէնքից և ոչ ժողովրդեան վրէժխնդրութիւնից: Արդեօք ինչպէս պիտի վարվի հոգևոր իշխանութիւնը երեսփոխան Յովհաննէս վանցեանի հետ՝ չը գիտենք, բայց մեք կարծում ենք, այնպէս՝ ինչպէս տէրութիւնը վարվում է քրէական յանցաւորների հետ: Եթէ վանցեանը հիւանդ է, հոգևոր իշխանութիւնը պարտական է տեղաւորել նրան որ և իցէ հիւանդանոցում խիստ հսկողութեան տակ, բժշկել նրան և պահանջել ս. Փրկիչ, ս. Լուսաւորիչ և ս. Ստեփաննոս եկեղեցիների երեքամեայ մօտ քսան հազար րուբլու հաշիւները մարմնաւոր իշխանութեան ձեռք դատաստանական կարգով: Եթէ այս անգամ էլ երեսփոխանը խարդախութեամբ ոչ մի հաշիւ չը պահելուց և երեք տարի շարունակ եկեղեցական եկամուտը սեփականացնելուց զկնի ազատ մնան գայ և անպատիժ մնայ, ինչ օրինակ կարող է դառնալ միւս երեսփոխաններին. հոգևոր իշխանութիւնը եկեղեցական ստացուածքի համար խնամակալ և պատասխանատու է նշանակված պօլօժենիայի օրէնքով:—1876 թուականից սկսեալ մինչև 1881 թուականը հոգևոր իշխանութիւնը չէ իմացել թէ ինչ մուտքեր կամ ծախսեր են եղել մեր եկեղեցիներում: Ախալցխայի հայ հասարակութիւնը անցեալ 1881 թուականում մի բազմաստորագիր խնդիր ներկայացրեց Էջմիածնի սինօդի պրօկուրօրին, որով խնդրում էին անմիջապէս վանցեանին ենթարկել քրէական դատաստանին, հաշուետուներն էլ իրանց կողմից նոյնը խնդրեցին թէ սինօդից և թէ պրօկուրօրից անցեալ թուականում նոյեմբեր ամսի 16-ին № № 33 և 34. բայց ոչ սինօդը և ոչ պրօկուրօրը մինչև ցայսօր կարգադրութիւն չարին և ոչ պատասխան տուին:

Վ. Գ.

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

—

Նոյեմբերի 1-ին

Այժմ աւելի երկար միջոց ունենալով թղթակցութիւն կազմելու համար, ես շարունակում եմ խօսել իմ նախընթաց նամակիս նիւթի վերաբերութեամբ, որի համար, անտարակոյս, հեռագրած կը լինեն խմբագրութեանդ թէ Երևանից և թէ նոյն իսկ Էջմիածնից: Երևանցիները, Փուրգօնի մասին տեղեկութիւն ստանալու գիշերը, երբ հեռագրի ճշմարտութիւնը ստուգվեցաւ Փուրգօնի Երևան հասնելով, մեր մի քանի տաքգլուխ երիտասարդներ ուզեցան բացատրութիւն ստանալ այդ անցքի մասին և իսկոյն գնացին առաջնորդարանը՝ սրբ. Գէորգ եպիսկ. Սուրէնեանցի մօտ: Ի հարկէ, ինչպէս սպասելի էր, նրանից բացատրութիւն ստանալ անկարելի և անհեթեթ բան էր. այս պատճառով հենց այդտեղ նամակ է գրվում Էջմիածին: Ես իսկապէս չը գիտեմ ինչ էին պատասխանել Էջմիածնում այն երկու երիտասարդին, որոնք հենց նոյն գիշերը ճանապարհ էին ընկել նամակով Վաղարշապատ, միայն այս գիտեմ, որ երէկ տեղիս առաջնորդարանի պատշգամբում բազմութեան առաջ բացվել են գիւթական արկղերը, բայց նրանց մէջ թանգագին իրեր չեն եղել. միայն գտնվել են մի քանի «գործեր»: Թողնելով այն բոլոր իրեղէնները, որոնք իսկապէս մեծ արժէք չէին համարվի ուղարկողի համար, այդ իմ յիշած գործերը կնքվել են, որպէս զի արձանագրութիւն պատրաստվի և սինօդի անդամներից մէկը հրաւիրելուց յետոյ, գործերը բաց լինեն և կարդացվեն: Թէ ինչ գործեր են լինելու դրանք, այդ ցոյց կը տայ անաչառ քննադատութիւնը, միայն հաստատապէս կարելի է ասել, որ այդ գործերի պէս թղթերը Մանկունու համար պատիւ բերող չեն լինի: Պէտք է ասել, որ այս անցքը աւելի մեծացրեց երևանցիների կասկածանքը Նորին Վեհափառութեան հիւանդութեան վտանգաւոր լինելու մասին:

Յովհաննէս—Հեթում

ՆԱՄԱԿ ՋԱԼԱԼ-ՕՂԼՈՒՑ

—

Հոկտեմբերի 29-ին

Ամսոյս 25-ին մեր Ջալալօղլու հասարակութիւնը կորցրեց իր միջից մէկ այնպիսի պատկառելի և հազուագիւտ անձնաւորութիւն, որը իր զանազան բարեգործութեամբ պաշտելի օրինակ էր դարձած բոլոր Լօռու գաւառի բնակչաց համար: Այդ անձնաւորութիւնն էր տիկին Հեղինէ Խանագեանցը, որին խլեց մեզանից անգութ մահը իր 42 ամեայ հասակում:

Հանգուցեալը իր համար անփոփոխելի օրէնք էր դրած իւրաքանչիւր տարվայ իր եկամուտի մէկ նշանաւոր մասը գործադրել ազգային բարեգործական հաստատութեանց համար, և խրախուսել ուրիշներին հետևել իր օրինակին. մեր մէջ կատարված բոլոր բարեգործութեանց առաջնորդն էր նա:

Հանգուցեալը յղացած ունէր իր մէջ մէկ մեծ միտք մեր դպրոցների և եկեղեցիների համար, բայց մահը չը թողեց նրան ի կատար ածել. մենք յուսով ենք, որ պ. Միք. Խանագեանց չի թողնի անիրագործելի իր պաշտելի ամուսնու վերջին ցանկութիւնը:

Հանգուցեալի վերջին յարգանքը մատուցանելու, յիշատակը յարգելու և խորին ցաւակցութիւն յայտնելու համար, նրա թաղման օրը, որը կատարվեցաւ ամսոյս 28-ին, Լօռու բոլոր գիւղերից հասարակութիւնները ուղարկած էին իրանց քահանաներին և չինական պաշտօնակատարներին:

պատասխանելու: Լաւ է եթէ փոքր ի շատէ ծանօթ էին ինձ գիւղատնտեսական գիտութիւնները, եթէ ոչ իմ ծրագրիս մէջ դրված հարցին պատասխանել չէի կարող, որովհետև հարցրած ժամանակ պատասխանում է գիւղացին «բա ես ինչ գիտամ». բայց ուրիշ ճանապարհներով նրանից կարելի էր լինում կողմնակի պատասխաններ հանել, որոնցից հեշտ էր իսկական հարցին պատասխանել: Ես միայն ցոյց տուի մի դժուարութիւն, բայց այսպիսի դժուարութիւններ համարեա միշտ կան. այնպէս որ միայն մասնագէտը կարող է հաւաքել այս հարցի վերաբերեալ տեղեկութիւններ, որոնք ուղիղ կը նկարագրեն գիւղատնտեսութեան այժմեան դրութիւնը. պահանջել այս բոլորը կատարել որ և է գիւղական ուսուցչից անկարելի կը լինէր մեր կողմից: Բայց կարելի է բոլոր մանրամասնութիւնները թողնել և միայն ծանօթանալ այն տեղեկութիւնների հետ, որոնց կարող է տալ մեզ գիւղական ուսուցիչը. իսկ մանրամասնութիւնները թողնենք մասնագէտների պարտաւորութեան վրա, պահանջելով, որ մեզ մանրամասն տեղեկութիւններ տան գիւղատնտեսութեան մասին: Այս դիպուածում որ ոչինչ չը գիտենք մենք, գիւղական ուսուցչի հաղորդած տեղեկութիւնները իր նշանակութիւնը անշուշտ կունենայ: Իմ կարծիքով հետաքրքիր և հեշտ իրագործելի կը լինի հետևեալ կէտերի վրա հիմնել հարկաւոր ծրագիրը. պէտք է նկարագրել գիւղատնտեսական գործիքները և նրա արժէքը. գնալ գիւղացու հետ դաշտը և նկարագրել ըստ կարողութեան չափի այն բոլորը, ինչով զբաղված է նա դաշտում, օրինակ. օրական ինչքան է հերկում, ինչ խորութեան, ինչ լայնութեան, քանի ջուխտ տաւարով կամ ձիով. մի խօսքով նայել նրա յետևից և գործիքների յետևից: Ե՞րբ է աշնանը ցանում, երբ է այդ ցանքի համար դաշտը պատրաստում: Նոյն տեղեկութիւնները և գարնան ցանքի համար. ջրում են արտերը թէ չէ, հակառակ դիպուածը մանրամասն նկարագրել: Ի՞նչ գիւղատնտեսական բոյսեր է ցանում, որն է ծախելու համար տանում, որն իր պէտքերի համար. ինքն է միայն աշխատում, թէ ուրիշին եւս վարձում, և այս վերջինները ինչքան են ստանում. ինչքան է ստանում կալուածատէրը ամեն մի բուսեղէնից, երբ է կալը կալսում, ինչ գործիքներով, ինչպէս է ձմեռը պահպանում ունեցածը փչանալուց. մէկին քանի՞ է վեր առնում գիւղացին այս ինչ կամ այն ինչ բոյսը ցանելով: (Այստեղ պէտք է նկատել, որ սովորաբար գիւղացիք ասում են այն քանակութիւնը, որը իրանք իբրև զուտ արդիւնք են վեր առնում, չը հաշուելով այն, որ տալիս են կալուածատիրոջ, հնձողին և այլն. նա հաշուում է այնքանը, ինչքան մնում է իր շտեմարանը): Այս հարցին պատասխանելու համար նմանապէս հարկաւոր է և այն, թէ ինչքան սերմ է դցում մի դեսեատինի վրա, հարկաւոր է մի ջվալատեղը չափել և նրան վերածել դեսեատինի: Այն ժամանակ պէտք է հարցնել գիւղացուց, թէ քանի պուդ է տալիս մի դեսեատինը, որը հաւասար է այսքան ջվալատեղի, հաշուելով բոլոր արդիւնքը և ինչքան սերմ է դցել այդ դեսեատինի վրա: Պիտի ուշք դարձնել և նրա վրա, թէ արդեօք որ և է միջատ վնասում է այս կամ այն բոյսին և նկարագրել այդ միջատը, աւելացնելով անցեալի պատմութիւնը, և եթէ կարելի է ուղարկել այդ միջատից Կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութեանը (Тифлисъ, въ Кавказское общ. сель. хоз.): Յետոյ ամենապիտանին է նկարագրել, թէ արդեօք ինչ սիստեմի է պատկանում գիւղացւոց տնտեսութիւնը. օրինակ պիտի նկարագրվի, թէ արդեօք մի դաշտում ամենայն տարի մի և նոյն բոյսն է ցանվում, թէ նրանք փոփոխվում են ուրիշների և ինչ կարգով: Այս ինչ գիւղում կենդանապահութիւնն է զարգացած, թէ հողագործութիւնը և այլն և այլն:

Այս բոլոր տեղեկութիւնները հաւաքելու համար բաւական չէ անձամբ դիտել գործին. հարկաւոր է կանչել մի փորձառու գիւղացու, որը, ինչպէս ինձ փորձը ցոյց տուաւ, կարողանում է բաւականին ճիշդ տեղեկութիւններ տալ, եթէ հասկանում է հարցը և հենց գլխաւոր դժուարութիւնն այն է, որ հարցը հասկանալի կերպով առաջարկվի գիւղացուն:

Գիւղատնտեսութեան ուսումնասիրութիւնը այնքան բարդ է, որ մինչև մասնագէտ չը լինես չես կարող իրագործել այնպէս, որ մի յայտնի եզրակացութեան գաս: Եթէ ես այստեղ ցոյց տուի մի քանի գլխաւոր կէտեր, որոնց վրա անպատճառ ուշադրութիւն պիտի դարձնվի, դա չէ նշանակում, որ մեզ այդ տեղեկութիւնները կը ներկայացնեն գիւղատնտեսութեան այժմեան դրութիւնը: Այս առաջարկված հարցերի թւում պէտք է լինէին այնպիսիները, որոնք շատ նշանաւոր են. բայց չը կատարվելու պատճառաւ ես դիտմամբ չառաջարկեցի. թող չը յարձակվեն հարցերի պակասութեան և նրանց հետևանքների վրա, որովհետև ես ինքս եմ խոստովանվում: Բայց և այնպէս եթէ հաղորդվեն դրած հարցերի վերաբերեալ տեղեկութիւնները, մենք կարող ենք փոքր ի շատէ գաղափար կազմել մեր գիւղատնտեսութեան վրա: Այս վերջինը լիովին ուսումնասիրելու համար հարկաւոր է աւելի մանրամասն ծրագիր, որը հարկաւոր չը համարեցի կցել սրա հետ, որովհետև յարմար չէ օրաթերթում տեղաւորել մի չոր ու ցամաք ծրագիր, որը կարող էր մի ամբողջ բանասիրականի տեղ բռնել, մինչդեռ հետաքրքրվողների շրջանը շատ լայն համարել չէ կարելի: *)

Ի հարկէ, գիւղատնտեսութեան մի ճիւղը կազմում է և կենդանապահութիւնը, բայց սրա վերաբերեալ տեղեկութիւններ հաւաքելը այնքան դժուար է, որ ես չը կամենալով ուսումնասիրողին ծանրացնել, չեմ կանգ առնում սրա վրա մանրամասն, միայն այս կասեմ, որ կարողութեան չափ պիտի և ուշք դարձնվի կենդանապահութեան վրա ևս:

*) Եթէ ցանկացողներ կը գտնվեն ուսումնասիրել գիւղատնտեսութիւնը մանրամասն, ես կառաջարկէի այդպիսի մի ծրագիր, որը կարող են ստանալ այս հասցէով. Шуша Григорій Юзбашевъ.

Գիւղի ուսումնասիրութիւնը, ի հարկէ, միայն սրանցով չէ վերջանում. գիւղի աւանդութիւնները, սովորութիւնները, առածները, հեքեաթները, բառերը, ընտանիքը, նրա նշանակութիւնը ապագայ սերնդի վրա. բոլորը պիտի ուսումնասիրվի: Ես այդ բոլորը ամբողջապէս թողնում եմ անուշադիր, որովհետև իմ տեսակէտից նրանց ուսումնասիրութիւնը, թէպէտ և հետաքրքիր է, բայց այժմ անհրաժեշտ չէ. նոքա կարող են դեռ ևս սպասել. առ այժմ գիւղացուն հարկաւոր է հաց և փոքր ի շատէ ազատ աշխատութիւն:

Երկու խօսք ես կուզեմ դէպի ուսումնասիրողները, գլխաւորապէս գիւղական ուսուցիչները, որոնց վզին վրա է ընկնում գըլխաւորապէս ուսումնասիրութեան ծանրութիւնը: Ես առաջարկում եմ այսպէս անել. բոլոր տեղեկութիւնը ինչպէս հում նիւթեր ուղարկել «Մշակի» խմբագրութեանը, մի և նոյն ժամանակ այդ հում նիւթերից օգտվելով և հիմնվելով անձնական դիտողութիւնների վրա, միացնել ունեցած փաստերը և առանձին հատուածներով ծանօթացնել ընթերցող հասարակութեան գիւղական կեանքի հետ. իսկ հում նիւթերը ժամանակով կը բազմանան, հաւաքված կը լինեն մի և նոյն տեղ. այն ժամանակ էլ դժուար չէ նրանց մշակել և ցրուել ժողովրդի մէջ առանձին գրքերով և գրքոյկներով: Գիւղական ուսուցիչ, քեզանից է կախված այս գործքի ընթացքը, և եթէ քեզ և մեզ բոլորիս համար թանգ է երկրի և ժողովրդի բարօրութիւնը, պիտի չը խնայենք գիւղի ուսումնասիրելու համար ոչ չարչարանք և ոչ ժամանակ, որովհետև ուսումնասիրելուց յետ միայն կարող ենք ասել, որ երկիրը այս ինչ բանին է կարօտ. և ուրեմն միայն այն ժամանակ կարելի կը լինի օգնութեան ձեռք հասցնել հասարակ ժողովրդին, որով մեծ ծառայութիւն կը լինի մատուցված հայրենիքին. բայց չը մոռանանք, ընթերցող, երկրին և ժողովրդին ծառայելը մեր ամենքիս բարոյական պարտաւորութիւնն է:

Գ. Իւզբաշեան

Ռուս հասարակութեան կողմանէ եկած էր նրանց քահանան, և հինգ գիւղ հայ-կաթօլիկաց կողմանէ նրանց գործակատար Անտօն քահանան մի քանի պատուաւոր գիւղականներով. եկած էին նոյնպէս փամբակի Մեծ Ղարաքիլիսից երկու քահանայ, ուսուցիչներ և շատ պատուաւոր անձինք: Թաղումը կատարվեցաւ մեծ հանդէսով եկեղեցու գաւթում, ուր կարդացվեցան շատ ճառեր:

Լօռեցի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Վաղը լինելու են ԹԻՖԼԻՍԻ Դումայի դահլիճում առաջին կարգի ձայնաւորների ընտրութիւնները առաջիկայ 1883—1886 քառամեակի համար: Իսկ երկրորդ և երրորդ կարգի ձայնաւորների ընտրութիւնները լինելու են հետևեալ կիրակի օրերը, այն է նոյեմբերի 14-ին և 21-ին, ինչպէս լսել ենք Արծրունու թատրոնում:

—

Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը: «Թիֆլիսի հայոց բարեգործական ընկերութեան խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացաւ աստրախանցի պ. Ստեփան Մարտինիչ Լիանօզովից 300 րուբլ յօգուտ ընկերութեանս, վասնորոյ և կանօնադրութեան 10-որդ յօդուածի համեմատ յայտնում է մեծապատիւ պարոնին ընկերութեանս մշտական անդամի կոչումը:»

—

Մեզ պատմում են որ գերմանացի բժշկապետ Գօլբէկ, որ նորերումս գնացել էր Էջմիածին կաթողիկոսին բժշկելու համար և այժմ արդէն վերադարձել է այնտեղից, հետևեալ կարծիքն է յայտնում Էջմիածնի մասին: «Վեհարանում տիրում են ախտական կարգեր, ոչ ոք հաւատ չէ ընծայում գիտութեան արգասիքներին:»

—

Ռուսաց լրագիրները, մանաւանդ «Русскій Курьеръ» լրագիրը, յայտնում են որ քաղաքային ինքնավարութեան կազմակերպութեան մէջ հարկաւոր կը լինէր հետևեալ վերանորոգութիւնն անել, այլ և այլ զեղծումներին առաջն առնելու համար: Հարկաւոր կը լինէր որ քաղաքագլուխը նախագահէր միմիայն ուպրավայի մէջ, իսկ դումայի մէջ միշտ նախագահէր ձայնաւորներից մինը:

—

Նոյեմբերի 4-ին ԹԻՖԼԻՍԻ Թատրօնում հետևեալ տօնախմբութիւն կար: Գ. Էպչեանի, մեր քաղաքի երաժշտութեան ուսուցչի գործունէութեան քսան և հինգ ամեայ տարեդարձն էր տօնվում: Յարգելի պարոնի աշակերտներն ու աշակերտուհիները ի պատիւ նրան մի կօնցերտ տուեցին թատրօնում, ինքն պ. Էպչեանն նստած էր լօժայում: Անտրակտում պարոնին ներկայացրին հանդիսաւորութեամբ պատուիրած մի հարուստ ընծայ, արծաթից շինած մի գեղեցիկ դափնեայ պսակ, իրան յօբելեարի լուսանկար պատկերով և մի ուղերձ նրա երախտագէտ աշակերտների և աշակերտուհիների կողմից: Թատրօնը լի էր: Երբ Էպչեանն երևաց լօժայում, Թատրօնի ամբողջ հասարակութիւնը ընդունեց նրան ծափահարութիւններով: Ուրախալի է որ վերջապէս մեզանում ազնիւ գործողներին սկսում է գնահատել և բարոյապէս վարձատրել հասարակութիւնը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐՔԻԱ

—

Կ. Պօլսից „Polit. Corresp." լրագրին գրում են Հոկտեմբերի 31-ից: Փոխանակ պատասխան տալու Բ. Դրան վերջին շրջաբերականին, որով անգլիական կառավարութիւնը հրաւիրվում էր բանակցութիւններ սկսել Թիւրքիայի հետ Եգիպտոսի վերաբերութեամբ, լորդ Դիւֆերին ուղարկեց պալատը Ալֆրեդ Սենդիսոնին յայտնելու, թէ ինքը, Դիւֆերին հրաման է ստացել Եգիպտոս ուղևորվել և թէ ինքը պատրաստ է ներկայանալ սուլթանին, եթէ վերջինը կը ցանկանայ նրա հետ տեսնվել: Այս հաղորդութեան դիպլօմատիկական նշանակութիւնը լաւ հասկացվեցաւ պալատի մէջ: Դա կը նշանակէ, որ լորդ Դիւֆերին ինքը չէ խնդրում տեսութիւն սուլթանի հետ, այլ թողնում է նրա կամքին տեսնվել իր հետ թէ ոչ: Ամեն մարդ գիտէ, որ լորդ Դիւֆերինի յանձնարարութիւնը կարող է Բ. Դրան համար շատ անախորժ հետևանքներ ունենալ: Ամենից առաջ այդ յանձնարարութիւնը նրանով է բացատրվում, որ Անգլիան աշխատում է յետ մղել Թիւրքիային, ոչ թէ միայն հրաժարվելով սկսել նրա հետ ցանկալի բանակցութիւնները, այլ և փոքրացնելով նրա նշանակութիւնը և Կ. Պօլսի մէջ դեսպանի փոխարէն մի հասարակ հաւատարմատար թողնելով: Բացի այդ Անգլիայի այդպիսի վարմունքից կարելի է եզրակացնել, որ Անգլիան վճռել է հիմնաւորապէս վերջացնել եգիպտական գործերը, որովհետև նա բաւական չէ համարում ունենալ Եգիպտոսի մէջ մի հասարակ դիպլօմատիկական հաւատարմատար, այլ ուղարկում է այնտեղ մի առաջնակարգ դեսպան, որ կարող է փայլել միւս պետութիւնների հաւատարմատարների առաջ: Ճշմարիտ է, լորդ Դիւֆերինն Կ. Պօլսի մէջ ասել է իր ընկերներին թէ իր յանձնարարութեան պատճառը Մելետի հիւանդութիւնն է, բայց այդ յայտնութիւնը թէ Թիւրքաց կառավարութեանը և թէ դեսպաններին կասկածաւոր է թվում և ամենքը խոստովանում են, որ անգլիական քաղաքականութիւնը Եգիպտոսի վերաբերութեամբ մի քայլ առաջ է գնացել: Եգիպտոսի մէջ եռանդոտ քաղաքականութիւն գործադրելով, Անգլիան անուշադիր չէ թողնում իր շահերը և Կ. Պօլսի մէջ: Անկասկած եգիպտական հարցը դեռ ևս Անգլիայի գլխաւոր գործն է, բայց պէտք չէ մոռանալ, որ նրա եգիպտական քաղաքականութեան շատ կէտերը ստիպում են առաջ գնալ Թիւրքիայի մէջ իր դիրքը Եգիպտոսի մէջ պահպանելու համար: Այս նպատակով Անգլիան սպառնալիքներ է ուղղում Բ. Դրանը: Թիւրքաց կառավարութեանը արդէն ակնարկեցին, որ Բեռլինի դաշնագրի մէջ կան դեռ ևս երկու չը կատարված յօդուածներ, որոնցից մէկը պահանջում է վերանորոգութիւններ մտցնել Հայաստանի մէջ, իսկ միւսը Թիւրքիայի մնացած նահանգների մէջ: Եւ ճշմարիտ ներկայումս միայն այդ երկու յօդուածներն են վտանգաւոր Թիւրքիայի համար: Դրանք ամեն րոպէ կարող են առիթ տալ եւրոպական պետութիւններին միջամտել Թիւրքիայի ներքին գործերին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Լօնդօնից հեռագրում են հօկտեմբերի 28-ին: Գլադստօն երէկ երեկոյ Գիլդգօլում իր ասած ճառի մէջ ուրախութեամբ մատնացոյց արաւ Եւրօպայի հարաւ-արևելքում և Իրլանդիայում գործերի դրութեան փոփոխութեան վրա: Լօրդ Գրէնվիլ յոյս յայտնեց, որ շուտով կը հասնի այն ժամանակը, երբ գրաւող զօրքը կարելի կը լինի յետ կանչել Եգիպտոսից:

—Փարիզից հեռագրում են հօկտեմբերի 29-ին: Դիւկլէրկ յայտնեց օտար պետութիւնների ներկայացուցիչներին, որ այն օտարազգիները, որոնք յարաբերութիւններ են պահպանում ֆրանսիական անիշխանականների հետ, կաքսորվեն Ֆրանսիայից:

—Լօնդօնից հեռագրում են հօկտեմբերի 28-ին: Համայնքների ժողովում Գլադստօն պատասխանեց Վօլֆին, որ Դիւֆէրինի Եգիպտոս ուղևորվելու նպատակն է օգնել Մալէտին նրա բանակցութիւնների մէջ խէդիվի հետ Եգիպտոսի ապագայ կազմակերպութեան վերաբերութեամբ: Խէդիվը դահ բարձրանալու օրից աշխատում էր կատարել իր պարտաւորութիւնները: Լաուսօն հարցրեց: «արդեօք ուղիղ է այն լուրը, որ երկու պետութիւնների կօնտրօլը ոչնչացրած է»: «Ես պատասխանատու չեմ վերոյիշեալ հեռագրի համար և չեմ կարող ասել, արդեօք թոյլ է տուած նա. բայց հէնց որ գործը այնքան կը կարգադրվի, որ կարելի կը լինի հաղորդել պարլամէնտին, այն ժամանակ անյապաղ այդ հաղորդութիւնը կանվի, իսկ այժմ դեռ ևս այդ անկարելի է:

—«La France» լրագրում, նոյեմբերի 7-ից, կարդում ենք. «ժամանակ է արդեօք այժմ ազդարարել. «մեր մինիստրութիւնը բաղկացած է անընդունակ անդամներից, պահպանենք նրանց:» Եթէ դրութիւնը վտանգաւոր է, այն ժամանակ պատգամաւորների ժողովը պարտաւոր է, նախ և առաջ, գործերից հեռացնել որքան կարելի է շուտ օգոստոսի 7-ի մինիստրութիւնը և այնպիսի մի կառավարութիւն հաստատել, դէպի որը երկիրը կարող լինէր կատարեալ հաւատ ունենալ»:

—Լօնդօնից հեռագրում են հօկտեմբերի 29-ին: Գլադստօն լօրդ-մէրի բանկէտում մի ճառ ասեց, որի մէջ յայտնեց, թէ հողային յանցանքները Իրլանդիայում պակասում են, և յոյս յայտնեց, որ Իրլանդիայի հիմնարկութիւնները այլ ևս վրդովմունքի մէջ չեն լինի և իրլանդացիները օրինական ճանապարհի վրա կը կանգնեն: Յետոյ նա գովում էր անգլիական զօրքը նրա գործունէութեան համար Եգիպտոսում:

—Նէվրից, Իրլանդիայում, հաղորդում են հօկտեմբերի 29-ին, որ այսօր առաւօտ սպանված է կաթօլիկ քահանայ Մակկօրտ Բէլլէհից Արմագի կոմսութեան մէջ:

—Վիէննայից հեռագրում են հօկտեմբերի 29-ին: Երեկոյեան 10 ժամից յետոյ Մարիահիլֆ շրջանում մի քանի հարիւր բանւորներ հաւաքվեցան, որոնց գլխաւորները ցրվեցին: Տասն և վեց մարդիկ են կալանաւորված: 11 ժամին գլխաւորները զօրանոցները վերադարձան:

—Փարիզից հեռագրում են հօկտեմբերի 27-ին: Պատգամաւորների ժողովի բացման ժամանակ մինիստրական յայտարարութեան մէջ ասված կը լինի, որ կառավարութեան նպատակը էր և է միացնել բաժանված հանրապետական կուսակցութիւնը: Կառավարութիւնը կը ճնշի ամեն տեսակ ապստամբական ցոյցեր: Տնտեսական շրջանում կը պարապի միայն ընդհանուր շահերով: Երկիրը հաւանում է Տիրարի ֆինանսական սիստեման: Ուրիշ պետութիւնների հետ յարաբերութիւնները լաւ են: Ֆրանսիայի քաղաքականութիւնը արկածների քաղաքականութիւն չի լինի:

—Փարիզից հեռագրում են հօկտեմբերի 28-ին: Պատգամաւորների ժողովի մէջ մեծ կենդանութիւն է տիրում. ժողովրդի ահագին բազմութիւն ներկայ է: Դիւկլէրկ յայտնում է, թէ ցանկալի է խաղաղութիւնը Եգիպտոսում: Բարեկամական բանակցութիւնները Լօնդօնի հետ շարունակվում են: Երկրի ներսում անկարգութիւնները ճնշված են: Մեծամասնութիւնը սառն ընդունելութիւն ցոյց տուեց մինիստրութեանը:

—Փարիզից հեռագրում են հօկտեմբերի 28-ին: Երէկ երեկոյեան Լիօնում անիշխանականների աղմկալի ժողով կար: «Justisce» լրագիրը արգելված է Էլզաս-Լօտարինգիայում:

—Կայիրէից հեռագրում են հօկտեմբերի 27-ին: Այսօր առաւօտ լօրդ Դիւֆէրին ներկայացաւ խէդիվին: Սուդանի նահանգապետը խէդիվին ուղարկած իր նամակի մէջ ասում է, որ սխալ են վերջին ժամանակներում հաղորդվող լուրերը, իբր թէ սուտ-մարգարէն սպառնում է Խարտումին: Եգիպտական գեներալ Աբդել-Կադեր հեռագրով հաղորդում է խէդիվին, որ արաբական զօրքերը սուտ-մարգարէի հետ ունեցած պատերազմում հազար զինւորներ և մի քանի օֆիցէրներ կորցրին: Ապա Աբդել-Կադերը ասում է, որ ներկայ ժամանակում սուտ-մարգարէն չէ սպառնում Խարտումին: Հեռագրական հաղորդակցութիւնը Խարտումի և Կօրդօֆանի մէջ կտրված է:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզից հաղորդում են մի երեխայի դէպի սպանութիւնը ունեցած սիրոյ մասին: Նորերումս բժշկապետ Լէգրան-դը-Սօլլ հրաւիրվեցաւ մի պատուելի տիկնօջ մօտ քննելու համար նրա հնգամեայ որդուն: Երեխան ծնվեցաւ 1877 թւին: Արտաքուստ դա մի գեղեցիկ երեխայ է վարդագոյն դէմքով, սև աչքերով և քնքոյշ գծերով: Բայց նա չափից դուրս փչացած է, հետաքրքիր է, գող է և դիւրաբորբոք: Այդ վտանգաւոր արարածը կատարելապէս արեան ծարաւ է և արդէն մի քանի անգամ փորձել է սպանել իր միամեայ եղբօրը: Երեխան մինչև անգամ սպառնում է մօրը, որ ինքն կը սպանէ նրա, երբ աւելի զօրեղ կը լինի: Ցաւալի է, որ այդ երևոյթը բացառութիւն չէ: Փարիզի խելագարների մանուկ հիւանդանոցի պատանի անդամների թւում դրա նման մի քանիները կան, որոնք շատ անգամ փորձել են խեղդել իրանց ընկերներին:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 4 Նոյեմբերի: Մուրհակների կուրսը ընկնում է: Լօնդօնի վրա $23^{31}/_{32}$ պէնս, ոսկի 8 ր. 25 կ.:

ԳԱՏՉԻՆՕ, 4 Նոյեմբերի: Լրագրական լուրերը իբր թէ պալատական մինիստր իշխան Վօրօնցօվ-Դաշկօվ թողնում է իր պաշտօնը անհիմն են:

ԼՕՆԴՕՆ, 4 Նոյեմբերի: Համայնքների ժողովի մէջ Գլադստօն յոյս յայտնեց, որ Եգիպտոսի գրաւումն շուտ կը վերջանայ:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 4 Նոյեմբերի: Յանձնելով սուլթանին իր հաւատարմաթղթերը գերմանական նոր դեսպանը Կ. Պօլսի մէջ, իշխան Ռադօվից, ասեց, որ բոլոր ջանքերը գործ կը դնի Գերմանիայի և Թիւրքիայի բարեկամութիւնը ամրացնելու համար: Ֆանարիօտեանի պատրիարքը հրաժարվում է իրական համարել Ֆօտիին Երուսաղէմի պատրիարք ընտրելը:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 4 Նոյեմբերի: Արտասահմանի մէջ տարածված լուրերի պատճառով ռուսաց ինտրիգների մասին Աֆղանիստանի մէջ „Journal de St. Petersbourg" նկատում է, թէ Ռուսաստանի և Անգլիայի մէջ փոխադարձ հաւատարմութիւն կայ, որի շնորհիւ երկու պետութիւններն էլ կարող են պաշտպանել իրանց շահերը Միջին Ասիայի մէջ: Արտաքին գործերի մինիստրը այսօր արտասահման է ուղևորվում: Գործերը կը կառավարէ մինիստրի օգնական Վլանգալի: Դիֆտերիտի դէմ մաքառելու համար դումեան երէկ որոշեց քաղաքի հաշւով կազմել նախազգուշացնող բժշկական վերաքննութիւն և բժշկական ձրի օգնութիւն: Ծախսերի համար նշանակված է 50,000 ր.: Սպասում են, որ ռուսաց գայլուկի պուդի գինը կը բարձրանայ մինչև 40 րուբլ, որովհետև Անգլիայի և Ամերիկայի մէջ գայլուկի հունձը շատ վատ էր:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Կ. ՊՕԼԻՍ, 4 Նոյեմբերի: Ուղղափառ եկեղեցիները ի միջի այլոց սրբազան Սինօդը Երուսաղէմի նոր պատրիարքի ընտրութիւնը ապօրինի են համարում և պահանջում են, որ ընտրութեան դէմ բողոք յայտնվի: Այդ պատճառով Բ. Դուռը չէ հաստատում ընտրված պատրիարքին:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 4 Հօկտեմբերի: „Русскій Инвалидъ" լրագրի մէջ տպված է Բարձրագոյն հրաման. 1) Այժմ մայօրի աստիճան ունեցողներին գնդապետի աստիճան տալ գոյութիւն ունեցող կանօնների համեմատ, իսկ ռօտմիստրների գնդապետի օգնականի աստիճանը կանօնաւորապէս տալու համար երեք տարի սպասել մայօրի աստիճանը ոչնչացնելուց յետոյ: 2) Գվարդիայից շտաբ-ռօտմիստրներին տեղափոխելու ժամանակ նրանց աւագ-ռօտմիստրներ համարել, ուրիշ դէպքերում ռօտմիստր աստիճանի արտօնութեամբ, մի և նոյն ժամանակ տեղափոխվողներին գնդապետի օգնականի աստիճան տալ, երբ նրանց ընկերները գվարդիայի մէջ ռօտմիստրի աստի-

ճաններ կը ստանան։ 3) Մայօրների վականսիան հաշուելու ժամանակ, ընդունել, որ նրանք վականսիայի են սպասում ռոտմիստրի աստիճանով։ „Journal de St. Petersbourg“ լրագիրը հաղորդում է, որ այսօր արտաքին գործերի մինիստր Գիրս ուղևորվում է արտասահման։ Մինիստրութեան գործերը ժամանակաւորապէս յանձնված են Վլանգալիին։ „Новости“ լրագիրը լսել է որ ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութիւնը մտադիր է Դոնեցկայա քարածուխի երկաթուղուն կէս միլիօն պարտք տալ երկար ժամանակով։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 4 Նոյեմբերի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 94 ր. 75 կ., երկրորդ 91 ր., երրորդ 91 ր., չորրորդ 90 ր. 50 կ., հինգերորդ 90 ր. 12 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 211 ր. 25 կ., երկրորդ 203 ր. 30 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 88 ր. 50 կ., երկրորդ 88 ր. $37\frac{1}{2}$ կ., երրորդ 88 ր. $37\frac{1}{2}$ կ., ոսկի 8 ր. 27 կ.։ Ռուսաց 100 ր. փարիզի վրա արժէ 249 ֆրանկ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը թոյլ է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դուրս եկաւ մամուլի տակից „Ժողովածու Թուաբանական խնդիրների II մասն—կոտորակները երրորդ տպագրութիւն, փոխադրութիւն ՄԱՐՏԻՐՈՍԻ ՍԻՄԷՕՆԵԱՆՑ։“ Գինն է 50 կ. թէ սորա և թէ I տարուայ-(ամբողջ Թուերի)-պահեստը գտնվում է Զ. Գրիգորեանցի կովկասեան գրավաճառանոցում.

8—10

Հանգուցեալ ԿԱՏԱՐԻՆԷ ԵԱԳՈՐԵԱՆ ԲԼՈԽԵԱՆԻ կտակակատարներ, Եսայի քահանայ Մեհրաբեանց և Սօլոմօն Դիլբէգեանց, նոյնպէս և հանգուցեալի ազգական Բարսեղ Ալիխանեանց ցաւօք սրտի յայտնելով կատարինէ Բլոխեանի մահվան մասին, խնդրում են բարեկամներին և ծանօթներին շնորհ բերել շաբաթ, ամսիս 6-ին, առաւօտեան 10 ժամին Օբչչեստվէննի փողոց, հանգուցեալի սեփական տանը ներկայ գտնվելու յուղարկաւորութեան հանդիսին դէպի սուրբ Նշանի եկեղեցին,

1—1

Վ. ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆԻ ԼՐԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ·
(Գօլօվինսկի պրօսպեկտ, Ալէքսանդրեան պարտէզի մօտ).
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՎՈՒՄ ԵՆ Թէ տեղական, թէ Ռուսաստանի և թէ արտասահմանեան բոլոր պարբերական հրատարակութիւններին 1883 տարուայ համար։

2—10

Նաւթի ՏԱԿԱՌՆԵՐԻ համար տախտակներ (**КЛЕПКИ ДЛЯ ФОТОГЕНЫХЪ БОЧЕКЪ**) ցանկացողներին թէ պատրաստի և թէ ուզած չափսին պատրաստելու համար խնդրում եմ դիմել Բաթում, ԱՐՇԱԿ ԾԱՏՈՒՐԵԱՆՑԻՆ։
Въ БАТУМЪ, Аршаку ЦАТУРОВУ.

5—20

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
„ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ“
ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐՈՒԱՑ
Դասագիրքը
„Կովկասեան գրախանութի“ հրատարակութեամբ և ծախվում է նոյն գրախանութում։
Գինը 25 կոպէկ է։
Գումարով առնող և ԿԱՆԽԻԿ վճարողին 20% զիջումն կը լինի։
Կարելի է դիմել.
ТИФЛИСЪ. Кавказская книжная торговля—З. П. Грикурову.
կամ
ТИФЛИСЪ. на Авлабарѣ. Ованесу Назарянцъ.
Ց. Նազարեանց.

ԹԻՖԼԻՍԻ 1-ին ԳԻՄՆԱԶԻԱՅԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ խնդրում է աշակերտների ծնողներին և բարեկամներին ուշադրութիւն դարձնել այն հանգամանքի վրա, որ գիմնազիայի աշակերտները ցուցակներ ստացան իրանց ուսման և վարքի վերաբերութեամբ ներկայ ուսումնական տարվայ առաջին քառորդի համար։ Այն աշակերտները, որոնք մի քանի առարկաների մէջ անբաւարար են եղել կամ վատ վարք են ունեցել, չեն ստացել ցուցակները, որոնք նոյեմբերի 7-ին ժամի 1—2 կը յանձնվեն ծնողներին և ազգականներին, որոնք կը կամենան անձամբ խօսել իրանց երեխաների մասին։

1—1

ԹՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ
սիստեմատիքական ընթացք
Գրիգորի Վարձելեան
Հայոց միջնակարգ ուսումնարանների համար
մասն առաջին (ամբողջ թուեր)
Մամուլի տակից լոյս տեսաւ նոյն խնդիրների երկրորդ մասը (կոտորակ թուեր և երրորդական կանոններ)։
Գինն է 40 կոպ.
Ուսումնարաններին զիջումն 20%։
Ծախվում է Վ. Շահվերդեանի լրագրական գործակալութեան խանութում։
Օտար տեղերից դիմում են այս հասցէով Тифлисъ, въ Агентство В. Шавердова:

ԹԷՅ առաջին հունձի այս տարի չափազանց գոյնաւոր և հոտաւէտ։ Այդ թէյից **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ** մէջ ստացված է 50,000 ֆունտ և ծախվում է 25% էժան և աւելի լաւ քան թէ ուրիշ տեղ։ Օրինակ. Լաւ ԿՕՆԳՕ թէյ 1 ր.—1 ր. 20 կոպ., պատուական ՍԱՆՖԱ թէյ 1 ր. 40 կ., հիանալի ՄՕՆԻԿ թէյ 1 ր. 60 կ. այս թէյ ամեն տեղ ծախվում է 2 ր.—2 ր. 50 կ., գեղեցիկ ԿԱՑՍԱՌԻ թէյ 1 ր. 80 կ. և ամենալաւ Ֆու-չու-ֆու թէյ 2 ր. մաքուր թէյ առանց թղթի։ Նոյն տեղը սովորաբար լինում են 500 երկաթէ ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ 6 ր.—60 ր., երկաթէ ԳՐԻՉՆԵՐ ամբողջ Անդրկովկասի համար, շօկօլադ ֆրայ, Շեֆիլդի ԴԱՆԱԿՆԵՐ, վերականգնող ՄԱԿՄԱՍՏԵՐ մազերի համար, հրացաններ ԴԱՌԻ, ՌԷՎՕԼՎԵՐՆԵՐ Վէբլի, ԹԱՄԲԵՐ Բալներիի, կօլմանի նշըշտայ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ Շվարցի կէս գնով։ **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹ, ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԷՅՈՒՄ** № 156, 157, 158, 159 և 100։

72—100

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

на **1883** годъ

НА БОЛЬШУЮ ЕЖЕДНЕВНУЮ, ПОЛИТИЧЕСКУЮ, ОБЩЕСТВЕННУЮ И ЛИТЕРАТУРНУЮ ГАЗЕТУ

„РУССКІЙ КУРЬЕРЪ“

ГОДЪ ЧЕТВЕРТЫЙ.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ:

Съ доставкою въ Москвѣ:

На 12 мѣс.	8 р. 50 к.	На 6 мѣс.	4 р. 50 к.
» 11 »	8 » — »	» 5 »	3 » 90 »
» 10 »	7 » 50 »	» 4 »	3 » 25 »
» 9 »	6 » 75 »	» 3 »	2 » 50 »
» 8 »	6 » — »	» 2 »	1 » 90 »
» 7 »	5 » 25 »	» 1 »	1 » — »

Съ пересылкою въ города:

На 12 мѣс.	9 р. — к.	На 6 мѣс.	5 р. — к.
» 11 »	8 » 50 »	» 5 »	4 » 60 »
» 10 »	8 » — »	» 4 »	3 » 70 »
» 9 »	7 » 40 »	» 3 »	2 » 75 »
» 8 »	6 » 70 »	» 2 »	2 » — »
» 7 »	5 » 90 »	» 1 »	1 » 10 »

За границу: на 12 м. 17 р., на 6 м. 9 р., на 3 м. 5 р., на 1 м. 2 р.
Подписка принимается въ конторѣ изданія: Москва, Москворѣцкій мостъ, д. Н. П. Ланина, въ отдѣленіи конторы—близъ Петровки, Столешниковъ пер., д. Карзинкина; въ извѣстныхъ книжныхъ магазинахъ Москвы и С.-Петербурга и въ Парижѣ—Rue Clément, 4, Adam.

Гг. иногородные благоволятъ адресоваться преимущественно въ контору изданія „**РУССКІЙ КУРЬЕРЪ**“

Редакторъ-Издатель **Н. П. Ланинъ.** 3—3

ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍԻ ՄԷԿԻՑ

ՍԿՍԵՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԵԼ ՎԻԷՆՆԱՅՈՒՄ

L'ORIENTAL

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԹԵՐԹԸ, ԱՄԻՍԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ։

„Ժուռնալ դ'Օրիան“ լրագրի հին բաժանորդներին դադարեցրած թերթի տեղ կուղարկվի այդ նոր հրատարակութիւնը։

„L'Oriental“ թերթի տարեկան գինը 8 րուբլ է, կէս տարվանը 4 րուբլ։

Գրվել կարելի է „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրութեան մէջ, կամ ուղղակի Վիէննայում դիմելով հետևեալ հասցէով. Vienne (Autriche) M. F. Salles I. Neuer Markt 9.

Միջի փողոց, կաթոլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԵԲԵԼ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱԹՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սունդուկներ ճանապարհի 6—35 ր., մարաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխօնի պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ումիվալնիկներ մրամօրնի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռէվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) ռէվօլվէրի, սիգար Ռէնգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու Կուշնարօվի գիլզի պապիրօզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷՅ (չայ) ԵՂԲԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) Էյնէմի. կօֆէ Էյնէմի և Միխէլսօնի. Պետերբուրգում 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրոբկայ գինէվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) ղույթուկ (пухъ), պաղնոսներ սամովարի և չայու, դանակ չանգալ զանազան ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. դըշակոթներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխնի 1—40 մինչև 3—20 կ. պիբօրմիս կտրելու մաշինայ. Անգլիական ութոներ, Բրիտանկի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, ջաղացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրախմալ կարօբկէն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի ժակօ, թուղթ փոշտի, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գըշակոթ, քարետախտակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիէներ, գդալներ սեղանի և չայու ֆրաժէ, վարշավի և բրիտանկի դուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չումիչկէք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտ, պոլսապոշկաններ Վարշավու, ՌԵԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլբաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալստուկներ, զոնտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոգի. սանդրեր չիրմայու ոսկորէ, գուտապերչովի և փայտէ, շչոտկաներ գլխի, շորի, սապոկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի թէլ (бумага) մատոկի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆէլչատկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմաններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գալանտերէյնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կտոր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշօկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտ պէս գտնվում են ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

170—180

Միջի փողոց, կաթոլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 5 Ноября 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час., Лор-Меликв. ул. каз. д.